

روش‌های پژوهش کیفی

در

زبان‌شناسی اجتماعی

نویسنده: باربارا جانستن

مترجم: طاهره احمدی‌پور

سرشناسه	:	جانستون، باربارا، ۱۹۵۲ - م.
عنوان و نام پدیدآور	:	Johnstone, Barbara روش‌های پژوهش کیفی در زبان‌شناسی اجتماعی / نویسنده باربارا جانستن : مترجم طاهره احمدی‌پور.
مشخصات نشر	:	رفسنجان : دانشگاه ولیعصر (عج) رفسنجان، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	:	۲۲۳ ص.
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	عنوان اصلی: Qualitative methods in sociolinguistics, 2000
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۲۱۳ - ۲۲۶.
موضوع	:	جامعه‌شناسی زبان -- تحقیق -- روش‌شناسی
موضوع	:	تحقیق کیفی
شناسه افزوده	:	احمدی پور، طاهره، مترجم
شناسه افزوده	:	دانشگاه ولیعصر (عج) رفسنجان
رده بندی کنگره	:	۴۰۰/۱۳۹۱۳/۴-P / ج۲، ۹
رده بندی دیویی	:	۴۴۰.۷۲/۴-P
شماره کتابشناسی ملی	:	۷۷۷۹۳۰۹

عنوان: روش‌های پژوهش کیفی در زبان‌شناسی اجتماعی

نویسنده: باربارا جانستن

مترجم: طاهره احمدی‌پور

ناشر: دانشگاه ولیعصر (عج) رفسنجان

چاپ اول: ۱۳۹۱

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

نشانی: رفسنجان - دانشگاه ولیعصر (عج) - کد پستی ۷۷۱۳۹۳۶۴۱۷ - مرکز چاپ و نشر دانشگاه

قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۲۰۶-۰-۸

ISBN: 978-600-93206-0-8

فهرست مطالب

مقدمه نویسنده	۶
مقدمه مترجم	۱۰

فصل اول: مقدمه

مقدمه	۱۳
شکل‌گیری پرسش‌های پژوهش	۱۷

فصل دوم: شیوه‌های پژوهش در بافت تاریخی

روش‌های میدانی در جغرافیای لهجه آمریکایی	۲۲
روش‌های میدانی و "روال‌های کشف" در زبان‌شناسی توصیفی	۲۷
روش‌های تحلیلی در زبان‌شناسی تاریخی/تطبیقی	۳۳
موضوعات کلی	۳۴
پرسش‌های بحث	۳۵
توصیه‌هایی برای مطالعات بعدی	۳۸

فصل سوم: تأمل در باب روش‌شناسی

پژوهش چیست؟	۴۰
داده چیست؟	۴۲
"تجربی" چیست؟	۴۵
یک پرسش پژوهشی خوب را چه چیزی می‌سازد؟	۴۶
تحقیق کیفی چیست؟	۵۹
خلاصه	۶۱
سؤالاتی برای بحث	۶۲
توصیه برای مطالعه بیشتر	۶۳

فصل چهارم: برخی مسایل حقوقی و اخلاقی

پژوهشگران و پژوهش‌شوندگان	۶۶
پژوهشگران و منابع	۸۰

۸۳.....	کاربردهای نتایج.....
۸۶.....	پرسش‌هایی برای بحث.....
۸۷.....	توصیه‌هایی برای مطالعه بیشتر.....

فصل پنجم: معیارهای شواهد

۸۹.....	چگونه می‌دانید که شما درست می‌گویید؟.....
۹۲.....	روایی و پایایی در پژوهش کیفی.....
۹۷.....	ارزیابی تفسیرهای رقیب.....
۱۰۲.....	خلاصه.....
۱۰۳.....	پرسش‌هایی برای بحث.....
۱۰۵.....	توصیه‌هایی برای مطالعه بیشتر.....

فصل ششم: اندیشیدن

۱۰۷.....	درون‌گرایی و شَم.....
۱۰۸.....	شَم چیست؟ درون‌گرایی چیست؟.....
۱۱۰.....	پژوهش درون‌گرایانه در زبان‌شناسی اجتماعی.....
۱۱۳.....	نقش‌های شَم در زبان‌شناسی اجتماعی.....
۱۱۷.....	سؤالاتی برای بحث.....

فصل هفتم: چشم انداز

۱۱۹.....	مشاهده شرکت‌کننده.....
۱۲۰.....	مشاهده شرکت‌کننده چیست؟.....
۱۲۰.....	قوم‌نگاری چیست؟.....
۱۲۴.....	قوم‌نگاری در زبان‌شناسی اجتماعی.....
۱۲۵.....	انجام قوم‌نگاری: برخی مسائل مقدماتی.....
۱۳۰.....	آغاز: روش‌های میدانی برای انجام مشاهده شرکت‌کننده‌ها.....
۱۳۸.....	مفاهیم: تمرکز بر کار میدانی و روش‌های تحلیلی.....
۱۴۹.....	خلاصه.....
۱۵۰.....	سؤالات مورد بحث.....

فصل هشتم: خواندن و شنیدن

۱۵۳	تحلیل کلام
۱۵۴	ثبت کردن کلام
۱۶۴	انواع داده‌های مکالمه‌ای
۱۷۰	نسخه‌برداری
۱۷۸	استفاده از متون نوشتاری
۱۸۱	رویکردهای تحلیلی
۱۸۶	خلاصه
۱۸۷	پرسش‌های بحث
۱۸۹	توصیه‌هایی برای مطالعه بیشتر

فصل نهم: نگارش

۱۹۱	مقاله
۱۹۲	چکیده
۱۹۳	مقدمه
۱۹۶	مرور ادبیات
۱۹۷	روش تحقیق
۱۹۸	یافته‌ها
۱۹۹	بحث
۲۰۱	انواع (ژانر) دیگر
۲۰۳	دستور ویژه
۲۰۵	خلاصه
۲۰۶	پرسش‌های بحث
۲۰۷	توصیه‌هایی برای مطالعه بیشتر
۲۰۹	فهرست منابع نویسنده

مقدمه نویسنده

روی توجه این کتاب به سوی کسانی است که می‌خواهند پژوهش‌های زبان-شناختی اجتماعی انجام دهند؛ این افراد می‌توانند دانشجویانی باشند که واحد درسی زبان‌شناسی اجتماعی را اخذ کرده‌اند، یا آن‌ها که پایان‌نامه می‌نویسند، اساتیدی که بین رشته‌ای کار می‌کنند، یا افرادی که صرفاً درباره این رشته کنجکاوند. این کتاب نمایی کلی از فنون پژوهش کیفی و نه از زبان‌شناسی اجتماعی را نشان می‌دهد. این کتاب در یک واحد درسی مربوط به مقدمات زبان‌شناسی اجتماعی می‌تواند مطالب مربوط به تئوری‌ها و یافته‌های تحقیق در این رشته را کامل کند. نیز این کتاب می‌تواند متن یا یکی از متونی باشد که برای واحدهای درسی شیوه‌های پژوهش میدانی برای دانشجویانی که از پیش با زبان‌شناسی اجتماعی آشنایی دارند. از آن جایی که زبان‌شناسان اجتماعی نسبتاً کمی مستقیماً در روش‌شناسی پژوهش تعلیم دیده‌اند، و چون بیشتر دانشجویان زبان‌شناسی اجتماعی با علوم انسانی آشنایی دارند نا علوم پایه، این کتاب با پرسش‌های اساسی زیر آغاز می‌شود: مفهوم "تجربی" چیست؟ آیا زبان‌شناسی اجتماعی یک علم است؟ آیا برای تفسیر آزمون فرضیه در دانش علوم انسانی نقشی می‌توان در نظر گرفت؟ معیارهایی را که برای مدارک و شواهد می‌توانیم بر سر آن توافق کنیم، چه هستند؟

فصل اول موضوعات اصلی کتاب را معرفی می‌کند. برای نشان دادن کار زبان-شناسان اجتماعی، در فصل دوم شیوه‌های میدانی و/یا شیوه‌های تحلیلی سه شاخه زبان‌شناسی که به نوعی برای زبان‌شناسی اجتماعی پیش درآمد محسوب می‌شوند را خلاصه می‌کند. یعنی جغرافیای لهجه‌ای، که نمونه جالبی از تأثیر متقابل بین خلاقیت دقیق از پیش طراحی شده و خلاقیت خودجوش در میدان پژوهش، زبان-شناسی توصیفی که هم شیوه‌های میدانی خوش ساخت مثل فنون استخراج و هم "روال‌های کتب" جهت تحلیل پیکره گردآوری شده را شامل می‌شود، و زبان-شناسی تطبیقی/تاریخی که در آن پژوهش میدانی (کتیبه‌نویسی، کتیبه‌خوانی، نقد متون) به دیگران واگذار شده و تأکید بر شیوه‌های دقیق تحلیل است، این سه زیر بنای کار زبان‌شناسی اجتماعی قرار گرفته است چرا که تمامی آن‌ها روش‌های پژوهش تحلیلی هستند که با جنبش‌های شمی همراهند. فصل سوم به طور کلی پرسش‌هایی در باره روش‌شناسی مطرح می‌کند. داده چیست؟ کار تجربی یعنی چه؟ سوال تحقیق چیست؟ چگونه پژوهش کیفی و کمی یک دیگر را تکمیل می‌کنند؟ برای کسانی که قبلاً پژوهش زبان‌شناسی اجتماعی انجام داده‌اند، پاسخ برخی از این پرسش‌ها روشن است. برای مبتدیان پاسخ به برخی از آن‌ها البته روشن نیست و پرسش‌ها می‌تواند به ویژه برای پژوهشگران علوم انسانی و یا علوم پایه، ترس‌آور هم باشد. در فصل چهارم بر سر مسائل اخلاقی و حقوقی که قبل از هر پژوهشی نیاز به تفکر و برنامه‌ریزی دارند، توافق شده است. این مسائل شامل رضایت‌نامه، بودجه، و استفاده از دانشجویان برای کار میدانی، نقش علم و ابزار لوزی، قدرت و سیاست، و مرز مبهم بین پژوهش "توصیفی" و "انتقادی"، می‌باشد. فصل پنج با معیارهای مدارک و شواهد سرو کار دارد. آیا در پژوهش کیفی پیروی مشابه "روایی" و "پایایی" علمی وجود دارد؟ چگونه ممکن است پژوهشگر بر موقعیت و آزمودنی‌های پژوهش تأثیر بگذارد؟

هر یک از سه فصل زیر یکی از شیوه‌های کلی پژوهش در حیطه زبان-شناسی اجتماعی کیفی را بحث می‌کند: شم و درون‌گرایی (فصل شش)، که

اغلب اساس ایده‌های پژوهشی خوب است، و به ویژه مشاهده شرکت‌کنندگان (فصل هفت)، و خواندن و شنیدن که در تحلیل کلام تمرین می‌شود (فصل هشت). در هر فصل رویکرد مورد نظر را از طریق مطالعات توصیفی که این روش را به کار گرفته‌اند، به شما نشان می‌دهم. برخی از نمونه‌ها شامل پژوهشی می‌شود که در این رشته علمی شناخته شده است، و برخی دیگر شامل توصیفاتی مربوط به پژوهش‌های اولیه دانشجویان می‌باشد. فصل آخر درباره نگارش است، با بخشی درباره ساختار صوری که زبان‌شناسان اجتماعی به کار می‌برند، و بخشی هم درباره این که چگونه بنویسیم تا بتوانیم از تعمیم کلی اجتناب کنیم. اگر این کتاب قرار است به عنوان کتاب درسی به کار رود، هنگامی که دانشجویان پروژه یا طرح پیشنهادی آن را می‌نویسند، این فصل می‌تواند به خوبی تا پایان دوره درس در نظر گرفته شود.

برای هرچه مفیدتر بودن این کتاب به عنوان کتاب درسی برای درس روش تحقیق، یا به عنوان کتاب مکمل در مورد کلیات زبان‌شناسی اجتماعی، جهت بحث‌هایی در ارتباط با هر فصل به جز فصل اول، ارائه کرده‌ام. این بخش می‌تواند برای تکالیف هفتگی پایه قرار گیرد (هرچند برخی از آن‌ها، مانند تمرین آوانگاری، بسیار زمان‌بر است)، برخی از آن‌ها می‌تواند زیربنایی برای انجام مطالعات وسیع‌تر از کار در طول یک ترم تحصیلی باشد.

نگارش این کتاب به این خاطر نبوده است که در زمینه روش‌شناسی فردی کارآموده‌ام. در واقع روش‌شناسی پژوهش برای من همیشه منبع ناامنی بوده است، همان طور که گمان می‌کنم برای بسیاری از زبان‌شناسان اجتماعی این گونه است. ادعای من این است که اگر بخواهیم حرفی هم برای گفتن داشته باشیم، بر مبنای این واقعیت باید باشد که من پژوهش‌های گوناگونی انجام داده‌ام و در برخی از آن‌ها سعی شده است تا شیوه‌هایی نو در گردآوری و تحلیل داده به کار گرفته شود. (برخی از آن‌ها را هر جا مربوط باشد ذکر می‌کنم). با وجود این که در مورد روش‌شناسی پژوهش، کتاب نوشته‌ام اما هنوز

هم در این زمینه صاحب نظر نیستم، بلکه صرفاً یک زبان‌شناس اجتماعی فعال هستم که در این موضوع تفکرانی نظام‌مند را ارائه داده‌ام. امیدوارم این کتاب برای دیگر صاحبان حرفه و همچنین مبتدیان مفید باشد.

مری بوچولز در دانشگاه تکزاس، هیدی ارنبرگر همیلتون در دانشگاه جورج تاون، و سوزان برک-سلیگسان و کریستینا برت پالستون در دانشگاه پیترس بورگ تمامی و یا بخش‌هایی از پیش‌نویس این کتاب را در کلاس‌های دیگر آزموده‌اند. از همگی آن‌ها و همچنین از دانشجویان آن‌ها به خاطر بازخوردشان تشکر می‌کنم. بوچولز و همیلتون انتقادهای به ویژه دقیق و با ارزشی ارائه دادند. از اعضای دو گروه بحث زبان‌شناسی اجتماعی فارغ-التحصیل در دانشگاه کارنکی ملون که کل کتاب را با دیدی دقیق و منتقدانه خواندند و پیشنهادهای مفیدی دادند، قدردانی می‌کنم. این اعضا عبارت بودند از مارتا چنگ، دن دویی، روسو دومینگز، آن مک اولیف، فرنسک مک کوان، اتریسی پوکان، کریستینا استیل، سوزان سوان، لورا توموکیو، یوکیکو وادا، آماندا یونگ، دنیل زاودنی-وتزل، و سین زنگ. همچنین ممنونم از ویلیام کرتسمار که در ابتدا پیشنهاد انجام این طرح را مطرح کرد، و تمامی همکاران، نویسنده-های همکار، دستیاران پژوهش، و داوران بی‌نام که در طول سال‌ها کوشیدند اطمینان و دقت مرا نسبت به شیوه‌های پژوهشی خودم حفظ نمایند.

مقدمه مترجم

کتاب حاضر به معرفی شیوه‌های پژوهش کیفی برای پژوهشگران علاقمند به تحقیق در مورد زبان و جامعه می‌پردازد. این کتاب درآمدی اجمالی و قابل فهم برای پرسش‌های عملی و نظری پژوهشی محسوب می‌شود و نیز ابزار اصلی گزینش، گردآوری و تحلیل داده‌ها برای تحقیق‌های زبان‌شناختی اجتماعی با رویکردی تفسیری را شامل می‌شود. مطالبی که در این کتاب مورد بحث قرار می‌گیرد شامل بافت تاریخی روش تحقیق زبان‌شناختی اجتماعی معاصر، چگونگی ایجاد و گسترش سؤال‌های تحقیق، معیارهای شواهد و مدارک، اخلاقیات پژوهش، قوم‌نگاری، تحلیل کلام و شیوه‌هایی برای مقاله‌نویسی می‌باشد. نویسنده در تمامی فصول کتاب به هر دو شیوه‌های میدانی و تحلیلی نظر داشته است. تمرین‌ها، بحث‌های پیشنهادی، و توصیه برای مطالعات بعدی کتاب را غنی‌تر کرده است و نکاتی برای آغاز پروژه‌های دانشجویی فراهم آورده است. متن ساده و قابل فهم این کتاب برای تمامی سطوح دانشجویی مناسب می‌باشد و این کتاب را منبعی بی‌نظیر و مکملی مطلوب برای واحدهای درسی در زبان‌شناسی اجتماعی، زبان و فرهنگ، و شیوه‌های میدانی ساخته است. این کتاب مرجعی مفید برای همه کسانی است که قصد دارند در زمینه پژوهش زبان‌شناسی اجتماعی در هر سطحی پژوهش نمایند.

از آن جایی که نویسنده در جای جای این کتاب از مثال‌ها و نمونه‌های واقعی و بومی مانند گفتگوهای متنی، استفاده کرده است، برگردان آن‌ها به

فارسی شاید برخی از بخش‌های کتاب را گنگ و دور از ذهن ساخته باشد. به نظر رسید به دلیل ماهیت بافت و ابست مثال‌ها، حذف و یا تغییر مطالب به گونه‌ای که خواننده فارسی بتواند مطالب را بهتر درک نماید، لطمه بزرگتری به متن ترجمه محسوب شود، لذا متن‌ها عیناً ترجمه شد.

در طول ترجمه این کتاب هر جا لازم به نظر می‌رسید، از نویسنده کتاب نیز نظرخواهی می‌شد. موضوعی را که پروفسور باریارا جانستن از اینجانب خواستند در مقدمه مترجم ذکر کنم مربوط به بخش‌هایی از فصل هشتم درباره استفاده از ضبط صوت در ضبط کلام می‌باشد. ایشان خاطر نشان کردند که در حال حاضر در پژوهش‌های این چنینی به جای ضبط صوت از ابزارهای پیشرفته‌تری چون ضبط صوت‌های دیجیتالی و دوربین‌های مجهز خاص استفاده می‌شود.

باربارا جانستن استاد زبان‌شناسی دانشگاه CMU در پیتسبورگ واقع در ایالت پنسیلوانیای آمریکا می‌باشد. تا کنون کتاب‌ها و مقالات متعددی در زمینه زبان و زبان‌شناسی اجتماعی به رشته تحریر درآورده است. وی حیطه مورد علاقه خود را زبان‌شناسی "مطالعات کلامی" (Discourse studies) می‌نامد، یعنی آن جا که فنون کلامی، زبان‌شناسی، نظریه انتقادی با هم گره می‌خورند. حوزه‌هایی را که وی برای پژوهش‌های خود برمی‌شمرد، شامل سبک‌ها و شیوه‌های کلامی و روایت در میان ملل مختلف دنیا می‌باشد. هم‌اکنون وی سردبیر مجله "زبان در اجتماع" نیز می‌باشد. کتاب حاضر ترجمه‌ای است از کتاب وی تحت عنوان *Qualitative Methods in Sociolinguistics* که در سال ۲۰۰۰ میلادی از سوی انتشارات دانشگاه آکسفورد به چاپ رسیده است.